

RECEPȚIONAT

Agencia Națională pentru Cercetare
și Dezvoltare _____

_____ 2021

AVIZAT

Secția AȘM _____

_____ 2021

Institutul de Istorie

RAPORT ȘTIINȚIFIC FINAL

**privind implementarea Ofertei de soluții de cercetare-inovare privind
combaterea și atenuarea impactului pandemiei COVID-19**

*Politici și acțiuni de prevenire și combatere a bolilor contagioase în
retrospectiva cercetărilor istorice din Republica Moldova*

20.70086.02-COV (70105)

**Prioritatea Strategică *Evoluția societății și evenimentele social-politice ante și post
declansării pandemiei COVID-19.***

Conducătorul proiectului

prof. univ. dr. hab. **ȘIȘCANU Ion**

Directorul organizației

conf. univ. dr. hab. **COJOCARU Gheorghe**

L.Ș.

Chișinău 2021

1. Scopul ofertei de soluții depuse la concurs

Analizarea și valorizarea experienței situațiilor de criză parcurse de societatea RSS Moldovenești, politicilor și acțiunilor desfășurate în vederea prevenirii și combaterii bolilor contagioase în rândul populației.

2. Obiectivele ofertei de soluții

1. Analizarea acțiunilor instituțiilor publice sovietice privind limitarea morbidității și mortalității populației din RSS Moldovenească în anii 1940-1950.
2. Studiul practicilor de combatere a maladiilor contagioase și distrofiei alimentare în Moldova sovietică în perioada foametei postbelice (1945-1948);
3. Elucidarea eforturilor sistemului sanitar în combaterea epidemiilor pe teritoriul RSS Moldovenești;
4. Identificarea reacțiilor individuale și de grup ale moldovenilor la criza provocată de autoritățile sovietice prin colectivizare, rechiziții de alimente și deportări (1944-1953),
5. Evaluarea rolului și importanței sportului de masă, educației fizice și modulul sănătos de viață ca metode de promovare a sănătății publice și îmbunătățire a calității vieții în RSSM.
6. Aprecierea rolului Bisericii în limitarea efectelor cataclismelor sociale în RSS Moldovenească.
7. Elucidarea măsurilor de igienizare și strategiilor de supraviețuire în condițiile represiunilor politice și deportărilor în masă.

3. Acțiunile planificate pentru realizarea scopului și obiectivelor ofertei de soluții

1. Analizarea și evaluarea gradului de cercetare istoriografică a subiectelor planificate și a fiecărui capitol din culegerea propusă spre publicare.
2. Prelucrarea materialului selectat și cercetat în vederea identificării și studierii politicilor și acțiunilor de prevenire și combatere a bolilor contagioase pe teritoriul RSS Moldovenești.
3. Identificarea și analizarea corpului de documente și materiale necesare studiilor din cadrul culegerii.
4. Analizarea acțiunilor instituțiilor de partid și de stat privind evaluarea și ameliorarea stării sanitaro-epidemiologice în județele, raioanele și localitățile RSS Moldovenești în legătură cu rechiziționarea produselor alimentare, seceta și foametea din anii din anii 1944-1947.
5. Examinarea activităților desfășurate de organele de partid, de jurisdicție și de executare ale statului sovietic, măsurile unităților sanitare privind tratarea diverselor boli din timpul colectivizării gospodăriilor țărănești individuale și a deportărilor în masă din RSS Moldovenească.
6. Identificarea acțiunilor sistemului sanitar privind eradicarea epidemiilor de rujeolă, difterie, tusea convulsivă prin vaccinarea în masă a populației din RSS Moldovenească
7. Cercetarea acțiunilor și reacției moldovenilor, la nivel individual și ca grup, față de criza provocată de autoritățile sovietice în cadrul procesului de colectivizare, rechizițiile forțate și deportări.
8. Evidențierea manifestărilor de nesupunere ca reacție la managementul defectuos a situațiilor de criză din perioada 1944-1953.
9. Stabilirea rolului bisericii în ameliorarea consecințelor crizelor din RSSM.
10. Identificarea atitudinii autorităților RSSM față de sport ca modalitate de promovare a modului sănătos de viață.

4. Acțiunile realizate pentru atingerea scopului și obiectivelor ofertei de soluții

1. A fost analizat și evaluat gradul de cercetare istoriografică a subiectelor planificate și a fiecărui compartiment din culegerea propusă spre publicare.
2. A fost studiat materialul selectat în vederea identificării și studierii politicilor și acțiunilor de prevenire și combatere a bolilor contagioase pe teritoriul RSS Moldovenești.
3. A fost analizat corpul de documente și materiale necesare studiilor din cadrul culegerii.
4. Au fost acțiunile instituțiilor de partid și de stat privind evaluarea și ameliorarea stării sanitaro-epidemiologice în județele, raioanele și localitățile RSS Moldovenești în legătură cu rechiziționarea produselor alimentare, seceta și foametea din anii din anii 1944-1947.

5. Au fost identificate sistemului sanitar privind eradicarea epidemiilor de rujeolă, difterie, tusea convulsivă prin vaccinarea în masă a populației din RSS Moldovenească.
6. Au fost elucidate măsurile de igienizare și strategiile de supraviețuire în condițiile represiunilor politice și deportărilor în masă.
7. A fost stabilit rolul Bisericii în ameliorarea consecințelor situațiilor de criză în RSS Moldovenească.
- 8, Au fost analizate și descrise manifestările de nesupunere ca reacție la managementul defectuos a situațiilor de criză din perioada 1944-1953.
9. Au fost identificată atitudinea autorităților față de sport ca modalitate de promovare a modului sănătos de viață.

5. Rezultatele obținute

Rezultatele cercetării în cadrul proiectului sunt prezentate în șapte studii, acestea regăsindu-se în culegerea *„Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldovenească”*. Este elucidată experiența din anii de criză, în care s-a aflat societatea în anii regimului sovietic, în special politicile și acțiunile desfășurate în vederea prevenirii și combaterii bolilor contagioase în rândul populației. Unele practici identificate vor constitui o contribuție importantă la înțelegerea diverselor aspecte societale ale crizei prin care încă trecem în prezent, în legătură cu pandemia provocată de virusul de tip SARS-CoV-2. Este vorba de procedeele de identificare a formelor de apariție și răspândire a bolilor contagioase și evoluția morbidității ca urmări ale introducerii sistemului de predare a cotelor obligatorii de produse agro-alimentare la stat în 1940-1941. În același timp, sunt descrise măsurile luate de structurile statului sovietic în scopul ameliorării situației tensionate cu privire la securitatea alimentară și infectarea populației. În acest context sunt analizate acțiunile instituțiilor de partid și de stat privind evaluarea și ameliorarea stării sanitaro-epidemiologice în județele, raioanele și localitățile RSS Moldovenești în legătură cu rechiziționarea produselor alimentare, seceta și foametea din anii din anii 1944-1947. De asemenea, sunt evaluate activitățile desfășurate de organele de partid, de jurisdicție și de executare ale statului sovietic, măsurile unităților sanitare privind tratarea diverselor boli din timpul colectivizării gospodăriilor țărănești individuale și a deportărilor în masă din RSS Moldovenească.

În corespundere cu scopul și obiectivele proiectului, sunt analizate acțiunile guvernelor și a structurilor sanitare, măsurile luate de acestea privind combaterea focarelor epidemice și de imunizare a populației în condițiile contagierii în masă de malarie, tifos exantematic, febră tifoidă scarlatină, tuberculoză, și lichidarea consecințelor acestora;

S-a constatat că autoritățile sovietice din RSSMm cereau sistematic sistemului sanitar din republică să ia măsurile necesare eradicării epidemiilor de rujeolă, difterie, tusei convulsive prin vaccinarea în masă a populației din RSS Moldovenească.

În aceiași timp, s-a stabilit că cauzele principale ale menținerii nivelului înalt de contagiare, mai ales pe parcursul anilor 1945-1955, au constat în lipsa unor strategii de control bine puse la punct

al focarelor de infecție, în atenția redusă a comisiilor extraordinare antiepidemice și a comisiilor permanente de ocrotire a sănătății din cadrul consiliilor satești, lipsa controlului realizării hotărârilor adoptate și a asistenței operative acordate de acestea. Rata de îmbolnăvire de difterie, scarlatină, tuse convulsivă se menținea la niveluri înalte de-a lungul primului deceniu postbelic din cauza insuficienței asistenței curativ-profilactice și antiepidemice. Complicațiile bolilor infecțioase ce surveneau brusc și, ca urmare a tratamentului tardiv și incorect, se soldau cu numeroase decese în rândul copiilor.

Pe baza documentelor de arhivă și mărturiilor victimelor regimului totalitar-comunist, sunt identificate măsurile de igienizare și strategiile de supraviețuire, adoptate și practicate în condițiile represiunilor politice și deportărilor în masă. De asemenea, sunt analizate capacitățile de adaptare, la nivel individual și colectiv, la condițiile catastrofei umanitare provocate de politicile represive a statului sovietic, în mod special aspectele cotidiene de malnutriție, igienizare insuficientă, condițiile inadecvate de trai și consecințele lor, acțiunile de combatere a maladiilor contagioase, evoluția cadrului normativ sanitar.

În urma studierii manifestărilor de nesupunere ca reacție la managementul defectuos a situațiilor de criză din perioada 1944-1953, este prezentată evaluarea metodelor de acțiune și reacția moldovenilor, la nivel individual și de grup, față de criza provocată de autoritățile sovietice în cadrul procesului de colectivizare, prin rechizițiile forțate și deportări. Este analizat fenomenul rezistenței armate ca reacție la managementul defectuos a situațiilor de criză din perioada 1944-1953.

Un rezultat aparte îl ocupă identificarea rolul și locul Bisericii în ameliorarea consecințelor crizelor din Moldova postbelică. Sunt analizate condițiile care nu i-au permis Bisericii și clerului să participe activ, la limitarea efectelor cataclismelor sociale din RSS Moldovenească. În legătură cu această situație este apreciată reacția autorităților laice la tentativele bisericii de a se implica în depășirea situațiilor de criză.

În contextul cercetării politicilor și acțiunilor desfășurate în vederea prevenirii și combaterii bolilor contagioase în rândul populației este evidențiată și atitudinea autorităților RSSM față de sport ca modalitate de promovarea a modului sănătos de viață, relația dintre educația fizică și calitatea vieții în RSSM.

6. Diseminarea rezultatelor obținute în formă de publicații

ȘIȘCANU, Ion. Acțiunile instituțiilor publice sovietice privind limitarea morbidității și mortalității populației din RSS Moldovenească în anii 1940-1950. În: Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldovenească: Studii. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 5-53. ISBN

NEGRU, Elena. Sistemul sanitar și bolile infecțioase în RSS Moldovenească (1945-1955). În. Revista de Istorie a Moldovei, Institutul de Istorie, nr. 1-2, 2021, pp.

NEGRU, Elena, Eforturile sistemului sanitar în combaterea epidemiilor pe teritoriul RSS Moldovenești. În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 54-80.

ȚĂRANU, Anatol. Practici de combatere a maladiilor contagioase și distrofiei alimentare în Moldova sovietică în perioada foametei postbelice, 1945-1948. În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 81-107.

BÎRLĂDEANU, Virgiliu. Măsuri de igienizare și strategii de supraviețuire în condițiile represiunilor staliniste. . În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 108-149.

ȚURCANU, Mihai. Reacții individuale și de grup ale basarabenilor la criza provocată de autoritățile sovietice prin colectivizare, rechiziții de alimente și deportări în anii 1944-1953. . În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 150-178.

PASAT, Valeriu. Rolul Bisericii în limitarea efectelor cataclismelor sociale în RSS Moldovenească. . În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 179-230.

ȚÎCU, Octavian. Sportul, educația fizică și modul sănătos de viață ca metode de promovare a sănătății publice în RSSM. . În: *Epidemiile și măsurile de contracarare a acestora în RSS Moldoveneasca: Studii*. Chișinău: Leon-Prim, 2021, pp. 232-248.

7. Diseminarea rezultatelor obținute în formă de comunicări la foruri științifice

Conferința științifică *Activitatea autorităților de partid și de stat privind limitarea și combaterea bolilor contagioase în RSS Moldovenească*. Chișinău, Institutul de Istorie, 14 aprilie, 2021,

ȘIȘCANU, Ion. Acțiunile sistemului sanitar din RSS Moldovenească privind limitarea morbidității și mortalității de tifos în anii 1940-1950.

NEGRU, Elena, Eforturile sistemului sanitar în combaterea epidemiilor pe teritoriul RSS Moldovenești.

ȚĂRANU, Anatol. Activitatea autorităților sovietice privind combaterea maladiilor contagioase și distrofiei alimentare în Moldova sovietică în perioada foametei postbelice, 1945-1948

BÎRLĂDEANU, Virgiliu. Măsuri de igienizare și strategii de supraviețuire în condițiile represiunilor staliniste.

ȚURCANU, Mihai. Rezistența basarabenilor la criza provocată de autoritățile sovietice prin colectivizare, rechiziții de alimente și deportări în anii 1944-1953

PASAT, Valeriu. Biserica în condițiile cataclismelor sociale din RSS Moldovenească.

ȚÎCU, Octavian. Sportul, educația fizică ca forme de promovare a sănătății publice în RSSM. **Conferința științifică** „12-13 iunie 1941. 80 de ani de la deportarea populației în primul an de putere sovietică în Basarabia” Chișinău, 11 iunie 2021.

ȘIȘCANU, Ion. Deportările în masă din „zona sovietică a Pactului Molotov-Ribbentrop” în vara anului 1941: context, cauze și efecte.

BÎRLĂDEANU, Virgil. Incidența, starea sanitară și strategiile de supraviețuire în lagărele și coloniile Gulag-lui la începutul anilor ‘1940.

8. Protecția rezultatelor obținute în formă de obiecte de proprietate intelectuală (după caz)

Lista OPI obținute în cadrul realizării proiectului, cu indicarea instituției ce a acordat OPI, nr. de identificare, autorilor, datei de înregistrare.

9. Materializarea rezultatelor obținute (după caz)

Forme de materializare a rezultatelor cercetării în cadrul proiectului pot fi materiale didactice (manuale, ghiduri, compendii etc.), produse, utilaje și servicii noi, teze susținute (master/doctorat/habilitat), documente ale autorităților publice aprobate etc.

Se indica forma de materializare și impactul social și/sau economic

10. Dificultățile în realizarea proiectului

Din motive neclare, nu au fost transferate, în termenele stabilite în contract, mijloacele financiare prevăzute pentru realizarea activităților conform proiectului. Pentru primele trei luni ale anului 2021 (ianuarie-aprilie) angajații în proiect au fost salariați cu 3 luni întârziere.

În condițiile perpetuării stării de pandemie, care a cauzat interzicerea accesului pe o durată foarte lungă la documentele de arhivă, realizarea activităților prevăzute în proiect a fost foarte dificil de realizat.

Din aceeași cauză nu au fost realizate unele activități privind diseminarea rezultatelor cercetării.

11. Concluzii

În primul an de regim sovietic, dar și după război, RSSM a fost marcată de epidemiile de malarie, tifos, rujeolă, difterie, scarlatină, tularemie. Cauzele principale ale menținerii nivelului înalt de contagiare, mai ales pe parcursul anilor 1945-1955, au constat în lipsa unor strategii de control bine puse la punct al focarelor de infecție, în atenția redusă a comisiilor extraordinare antiepidemice și a comisiilor permanente de ocrotire a sănătății din cadrul consiliilor sătești, lipsa controlului realizării hotărârilor adoptate și a asistenței operative acordate de acestea.

În scopul lichidării focarelor de infecție, pe teren au fost amenajate barăci speciale; personalul medical, împreună cu împuterniciții de partid, identificau bolnavii de tifos exantematic, îi

spitalizau, efectuau dezinfectarea focarelor și tratamentul sanitar al persoanelor care se aflaseră în contact cu bolnavii.

Pentru salvarea copiilor se propunea vaccinarea profilactică, amenajarea izolatoarelor în instituțiile pentru copii, intensificarea controlului medical în școlile generale și profesionale.

Erau des constatate încălcări de către medici a protocoalelor antiepidemice, diagnosticări greșite, internări întârziate, contagiarea în spitale, tratarea antiepidemică superficială.

Mii de persoane deportate în GULAG-ul sovietic au decedat urmare și a stării sanitare precare. Înfometarea, înlocuită în rapoartele oficiale prin eufemismul „distrofie” sau deficitul de vitamine, s-a asociat degerărilor și numeroaselor boli infecțioase, preponderent, tuberculoză, tifos exantematic și febră tifoidă, boli venerice și scabie.

In the first year of the Soviet regime, but also after the war, the Moldavian Soviet Socialist Republic was marked by epidemics of malaria, typhus, measles, diphtheria, scarlet fever, and tularemia. The main causes of a high level of infection, especially during the period 1945-1955, were the lack of well-developed control strategies for outbreaks of infection, and the reduced attention of the extraordinary anti-epidemic committees and permanent health committees within the village councils, the lack of control over the implementation of the decisions adopted and the operative assistance provided by them.

In order to eliminate the eruptions of infection, special barracks have been arranged on the ground; the medical staff, together with the party representatives, have identified the patients with exanthemous typhus, hospitalized them, organized the disinfection of the outbreaks and the sanitary treatment of the people who had been in contact with the patients.

In order to save children, the prophylactic vaccination, the arrangement of isolators in children's institutions, the intensification of medical control in general and vocational schools were proposed.

There were often attested violations of anti-epidemic protocols, misdiagnosis, delayed hospitalization, infection in hospitals, superficial anti-epidemic treatment by medical staff.

Thousands of people deported to the Soviet GULAG died as a result of poor health. Starvation, replaced in official reports by the euphemism “dystrophy”, or vitamin deficiency has been associated with frostbite and many infectious diseases, mainly tuberculosis, exanthemous typhus and typhoid fever, venereal disease and scabies.

Conducătorul de proiect prof. univ. dr. hab. Ion ȘIȘCANU

Data: _____

LS

**Ministerul Educației și Cercetării al
Republicii Moldova**

INSTITUTUL DE ISTORIE

str. 31 august 1989, 82

MD - 2012, Chișinău, Republica
Moldova

tel: (373 22) 23-33-10

e-mail: institut.istorie@gmail.com

**Ministry of Education and Research
of the Republic of Moldova**

INSTITUTE OF HISTORY

31 august 1989 str., 82

MD-2012, Chisinau, Republic of
Moldova

tel: (373 22) 23-33-10

e-mail: institut.istorie@gmail.com

Nr. 99/3 din 21 iulie 2021

**Extras
din Procesul-verbal nr. 4
al ședinței Consiliului Științific al Institutului de Istorie
din 29 iunie 2021
Decizie nr. 4**

Au fost prezenți: 15 membri din 17

Obiect de referință:

Cu privire la audierea rapoartelor de dare de seamă finală despre activitatea științifică în proiectele din cadrul Programului Oferta de soluții de cercetare-inovare privind combaterea și atenuarea impactului pandemiei COVID-19 și „Bonus European” (2019).

S-a decis:

Se aprobă Raportul final despre activitatea științifică în cadrul proiectului (expresie de interes) **20.70086.2/COV Politici și acțiuni de prevenire și combatere a bolilor contagioase în retrospectiva cercetărilor istorice din Republica Moldova**, (iulie 2020 – iunie 2021). Conducător de proiect prof. univ. dr. hab. **Ion ȘIȘCANU**.

Președintele Consiliului științific,
dr. hab. **Gheorghe COJOCARU**,
Directorul Institutului de Istorie

Secretarul științific al Institutului de Istorie,
Dr. **Silvia CORLOTEANU**